

การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้
ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

A study of the components and indicators of learning management
competencies among student teachers during their professional
teaching practicum

ณัฐกานต์ เรือนคำ¹, กิตติชัย สุธาสิโนบล² และ สุวิชา วันสุดล³
Nutakarn Ruankum¹, Kittichai Suthasinobon², and Suwicha Wansutdol³

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Educational, Srinakarinwirot University, Thailand

Corresponding Author, Email: Nutakarn.ruankum@g.swu.ac.th¹

Received: 2025-04-21; Revised: 2025-10-30; Accepted: 2025-10-31

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและอิงผู้เชี่ยวชาญ กระบวนการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ 2) ประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยใช้แบบประเมินและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน การวัดและประเมินผล และการนิเทศการสอน จำนวน 5 ท่าน 3) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินและการสัมภาษณ์เพื่อปรับปรุงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ และ 4) ยืนยันองค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 326 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 27 คน

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์หลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ การออกแบบและวางแผนการจัดการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาจากการเรียนรู้ 2) ด้านทักษะ ประกอบด้วย การดำเนินการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคนิคการสอน การใช้สื่อเทคโนโลยี และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ และ 3) ด้านเจตคติ ประกอบด้วย ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และทักษะด้านอารมณ์และสังคม ผลการวิจัยสะท้อนว่าสมรรถนะทั้งสามด้านมีความสำคัญต่อการพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีความพร้อมในการเป็นครูมืออาชีพที่มีคุณภาพและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: องค์ประกอบและตัวบ่งชี้, สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้, นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Abstract

This research aimed to study the components and indicators of learning management competency among pre-service teacher trainees. It employed a documentary and expert-based research approach, consisting of four phases: (1) reviewing relevant documents, textbooks, and research studies both domestically and internationally to establish a conceptual framework for identifying the components and indicators of learning management competency; (2) assessing the consistency and appropriateness of the components and indicators using evaluation forms and in-depth interviews with five educational experts in curriculum and instruction, assessment and evaluation, and instructional supervision; (3) analyzing and synthesizing the data obtained from the evaluations and interviews to refine the components and indicators; and (4) confirming the finalized components and indicators with nine experts. The study population comprised 326 pre-service teacher trainees majoring in Primary Education, Faculty of Teacher Training, Phranakhon Rajabhat University, with a purposive sample of 27 trainees.

The research findings revealed that learning management competency of pre-service teacher trainees consists of three key components: (1) Knowledge, which includes analyzing curricula and learning standards, designing and planning learning management, and problem-solving from learning experiences; (2) Skills, which include conducting learning management, applying diverse teaching techniques, utilizing educational media and technology, and assessing learning outcomes; and (3) Attitudes, which include flexibility and adaptability, understanding cultural diversity and global contexts, and possessing emotional and social skills. The study indicates that these three dimensions of competency are essential for developing pre-service teacher trainees to become professional, high-quality educators. Strengthening these competencies holistically will enable them to manage learning effectively and enhance learners' development in accordance with educational goals.

Keywords: Components and Indicators, Instructional Management Competencies, Pre-service Teacher Trainees

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาไทยเผชิญกับความท้าทายอย่างมากในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้คือ “ครู” ที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริง ประเทศไทยจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตครูให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา (2562) และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพครู (TQF) โดยเน้นให้นักศึกษาครูมีสมรรถนะในการปฏิบัติวิชาชีพจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาภาคสนามและรายงานทางวิชาการ พบว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจำนวนไม่น้อยยังขาดความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ในชั้น

เรียนจริง ไม่ว่าจะเป็ความไม่มั่นใจในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อเทคโนโลยี การวัดและประเมินผล ตลอดจนการจัดการกับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในปัจจุบันยังขาดระบบการนิเทศและสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนิเทศที่เน้นการสะท้อนคิด การให้ข้อเสนอแนะ และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศ และผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งล้วนเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้สามารถพัฒนาและเติบโตอย่างมีคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยสมรรถนะของครูที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และเจตคติ (Attitude) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสมรรถนะฐาน (Competency-based Education) ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถแสดงออกซึ่งความสามารถในการปฏิบัติงานจริงได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การประเมินสมรรถนะของนักศึกษาครูในช่วงฝึกปฏิบัติการสอนจึงควรมี “องค์ประกอบและตัวบ่งชี้” ที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสะท้อนผลการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา จากแนวทางการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2562) ได้เสนอสมรรถนะหลักที่ครูควรมี ได้แก่ สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และสมรรถนะด้านการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้ควรหล่อหลอมให้เกิดขึ้นตั้งแต่ระหว่างการศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้งนี้ งานวิจัยของรัตนภรณ์ ศรีสวัสดิ์ (2564) ระบุว่า นักศึกษาที่ได้รับการนิเทศอย่างเป็นระบบมีแนวโน้มพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ได้ดีกว่านักศึกษาที่ไม่ได้รับการนิเทศอย่างมีแบบแผน และยังมีกรยืนยันว่าความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศ มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของการฝึกสอน

ภายใต้บริบทของวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ซึ่งมีภารกิจในการผลิตครูประถมศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพครูระดับชาติ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลภาคสนามในโรงเรียนเครือข่ายหลายแห่ง และพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศ มีความต้องการให้มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน มีการกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางร่วมกันในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะการฝึกประสบการณ์ไม่เพียงเป็นการเตรียมความพร้อมเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสร้าง “ครูแห่งอนาคต” ที่มีคุณภาพ มีจริยธรรม และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะของครูยังครอบคลุมถึงแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning) ซึ่งส่งเสริมให้นักศึกษาครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง และแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Instruction) ที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียนได้อย่างมีความหมาย อีกทั้งยังมีแนวคิดการนิเทศแบบสะท้อนคิด (Reflective Supervision) ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้คิด วิเคราะห์ สะท้อนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง และแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักศึกษา ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศอย่างมีระบบ

จากประเด็นปัญหาและแนวคิดที่กล่าวมา การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษาระบบอย่างป็องครวม เพื่อ วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการนิเทศฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อบริบทของสถานศึกษา โดยมุ่งหวังให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการยกระดับคุณภาพของนักศึกษาครูให้มี

สมรรถนะครบถ้วนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ พร้อมปฏิบัติหน้าที่ครูมืออาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริงภายใต้บริบทของศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การทบทวนวรรณกรรม

สมรรถนะ (Competencies)

ตามความหมายของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกัน David Mc Clelland (1973) กล่าวว่า Competency หรือสมรรถนะ คือ บุคลิกที่ซ่อนอยู่ในตัวบุคคลที่สามารถผลักดันให้บุคคลนั้นมีผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดให้บุคคลนั้นรับผิดชอบ โดยสมรรถนะ (Competency) ประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้งหมด 5 ส่วน ดังนี้ 1) ทักษะ (Skills) 2) ความรู้ (Knowledge) 3) ค่านิยมและทัศนคติ (Value and Attitude) 4) บุคลิกลักษณะ (Trait) และ 5) แรงจูงใจ (Motive) ซึ่งคล้ายกับ Scott B. Parry (1988) ที่นิยามสมรรถนะว่า คือ กลุ่มของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ที่ได้นิยามความหมายของคำว่า สมรรถนะ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะของตนมาประยุกต์ใช้ในงานหรือสถานการณ์ต่างๆ ได้ จนประสบความสำเร็จ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2562: 4) และสอดคล้องกับพิชาติ แก้วพวง (2567:8) สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่แสดงออกถึงการบูรณาการความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะ ซึ่งทำให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่า เกณฑ์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีความโดดเด่น องค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (Skills) และ 3) คุณลักษณะ (Attributes) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ 6 ประการ ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ 2) การออกแบบการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ และ 6) คุณลักษณะของผู้สอน สรุปได้ว่าสมรรถนะ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ พฤติกรรม และคุณลักษณะต่างๆ ที่บุคคลต้องมีเพื่อจะได้นำมาใช้ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในตำแหน่งงาน อันส่งผลต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และขอบเขตหน้าที่ของบุคคลนั้น และตามที่องค์กรหน่วยงานต้องการให้เป็นผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายของงานและหน่วยงานได้เป็นอย่างดี

การจัดการเรียนรู้ (Learning Management)

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความเข้าใจทั้งในด้านพฤติกรรมผู้เรียน บริบททางสังคม และแนวทางทางจิตวิทยาเชิงการเรียนรู้ (Marzano, 2001; Joyce & Weil, 2009) กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ (Instructional Management) หมายถึง กระบวนการวางแผน ออกแบบ ดำเนินการ และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ โดยเน้นความสามารถของครูในการปรับบริบทการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ความหลากหลายของเนื้อหา และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้หลายประการ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในทุกกระดับ ทฤษฎีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวทางการจัดการเรียนรู้ในบริบทการศึกษาปัจจุบัน คือ ทฤษฎีการ

เรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Bandura (1977) ซึ่งเสนอว่า การเรียนรู้ของมนุษย์มิได้เกิดขึ้นเพียงจากการลงมือปฏิบัติโดยตรงเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น การเลียนแบบ และการได้รับการเสริมแรงทางสังคม กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้พฤติกรรม ทักษะ และค่านิยมต่าง ๆ ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง เช่น ครู เพื่อน หรือบุคคลต้นแบบ การจัดการเรียนรู้ในบริบทของทฤษฎีนี้ จึงควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมกลุ่ม การสังเกต การอภิปราย และการให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณภาพ ในขณะเดียวกัน ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning) ได้รับความสนใจมากขึ้นในยุคปัจจุบัน โดย Craft (2005) อธิบายว่า การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ คือกระบวนการที่ผู้เรียนมีอิสระในการคิด การตั้งคำถาม การแก้ปัญหา และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้จึงมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพของตนเองในการคิดนอกกรอบ ผึกทักษะการแก้ปัญหา และเรียนรู้จากความผิดพลาดอย่างมีความหมาย ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ก็ถือเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการสร้างองค์ความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การทำกิจกรรม การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง การทำงานกลุ่ม และการสะท้อนคิด Active Learning มักถูกประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง แล้วแสวงหาความรู้เพื่อวิเคราะห์และหาทางแก้ไขปัญหานั้นด้วยวิธีการหลากหลาย โดยที่ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ (Instructional Management Competencies)

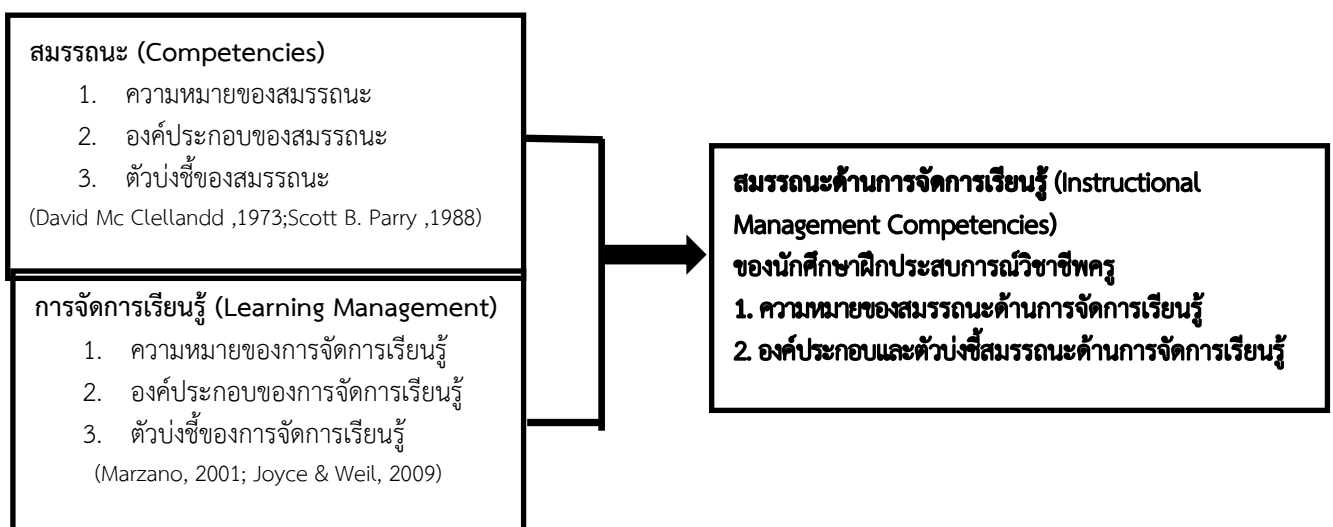
สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ (Instructional Management Competencies) เป็นกรอบความคิดสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีการเรียนรู้ แนวปฏิบัติในการสอน และมาตรฐานวิชาชีพครู สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาครูมืออาชีพ ครู หลายองค์กรและนักวิชาการได้เสนอองค์ประกอบสมรรถนะเพื่อชี้นำการพัฒนาครูให้สามารถวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การทำความเข้าใจกรอบสมรรถนะเหล่านี้จะช่วยในการออกแบบกระบวนการนิเทศที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก และเตรียมนักศึกษาให้พร้อมเป็นครูมืออาชีพ ในการวิจัยครั้งนี้ สมรรถนะดังกล่าวถูกกำหนดให้ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ (Knowledge) ทักษะการจัดการเรียนรู้ (Skills) และเจตคติ (Attitude) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูที่เน้นให้ครูสามารถออกแบบ ดำเนินการ และประเมินการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนิยามและกรอบสมรรถนะหลัก Marzano และ Pickering (2001) ได้นิยามสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ว่าครอบคลุมทั้งความรู้ในการออกแบบหลักสูตร ทักษะในการจัดกิจกรรม และเจตคติในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียน ในทำนองเดียวกัน สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2562) ได้นำเสนอกรอบสมรรถนะครูที่ประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านความรู้และประสบการณ์ 2) สมรรถนะด้านการปฏิบัติงาน 3) สมรรถนะด้านอารมณ์และคุณธรรม และ 4) สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Competency-Based Education ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำสมรรถนะไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนสมรรถนะ Bandura (1977) ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ซึ่งว่า การเรียนรู้เกิดจากการสังเกต เลียนแบบ และการได้รับการเสริมแรงทางสังคม สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์ การเรียนรู้ผ่านการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ในขณะเดียวกัน Craft (2005) ได้เน้นย้ำทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning) ว่า ผู้เรียนควรมีโอกาสสร้างองค์ความรู้ผ่านการทดลองและประสบการณ์ตรง ซึ่งช่วยส่งเสริมการออกแบบแผนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียนอย่างสร้างสรรค์ และ PBL (Problem-Based Learning) ที่เน้นให้นักศึกษาประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาจริง นำไปสู่การพัฒนา

องค์ประกอบสมรรถนะด้านทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวปฏิบัติการนิเทศและชุมชนวิชาชีพการนิเทศถือเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดและพัฒนาองค์ความรู้ในทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง Joyce และ Showers (2002) ได้เสนอโมเดลการพัฒนาทักษะการสอนผ่านกระบวนการ Observation–Practice–Feedback–Coaching ซึ่งช่วยให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์ได้รับการฝึกฝนและข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ Hord (1997) ในแนวคิด Professional Learning Community (PLC) ระบุว่าการทำงานร่วมกันและสะท้อนผลในชุมชนวิชาชีพครู ส่งเสริมให้ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันตั้งเป้าหมายพัฒนาแผนปฏิบัติ และวัดผลลัพธ์ร่วมกันอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศิริพร ทองแผ่น (2563) พบว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์ที่ได้รับนิเทศแบบสะท้อนคิด (Reflective Supervision) มีพัฒนาการด้านการออกแบบแผนและการประเมินผลการเรียนรู้สูงกว่ากลุ่มไม่รับนิเทศแบบนี้ ขณะที่ประสาธ เนืองเฉลิม (2558) พบว่านักศึกษายังขาดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีในห้องเรียนกับการปฏิบัติในสถานศึกษา จึงไม่สามารถแสดงสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ได้เต็มที่

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์ได้ว่า “สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู” เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาครูมืออาชีพ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และ เจตคติ (Attitude) โดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดสมรรถนะฐาน (Competency-Based Education) ที่มุ่งเน้นให้ครูสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา (2562) ที่กำหนดให้ครูมีสมรรถนะในการออกแบบ ดำเนินการ และประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมตามแนวคิด และทฤษฎีของการวิจัยองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นขั้นตอนการสังเคราะห์ความหมาย หลักการ และแนวคิดสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาการประถมศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู ให้เข้าถึงหลักการและนำไปปฏิบัติได้เพื่อนำไปสู่ประเด็นการสร้างกรอบแนวคิดงานวิจัย ดังแสดงไว้ในกรอบแนวคิดภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มประชากรในการศึกษาองค์ประกอบ ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 326 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ปีการศึกษา 2566 จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎี เอกสารและงานที่วิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert Scale)

3. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย (1) วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) (2) หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) (3) ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์ความเหมาะสมไว้ตามเกณฑ์การแปลความหมายของบุญชม ศรีสะอาด (2545: 105-106)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

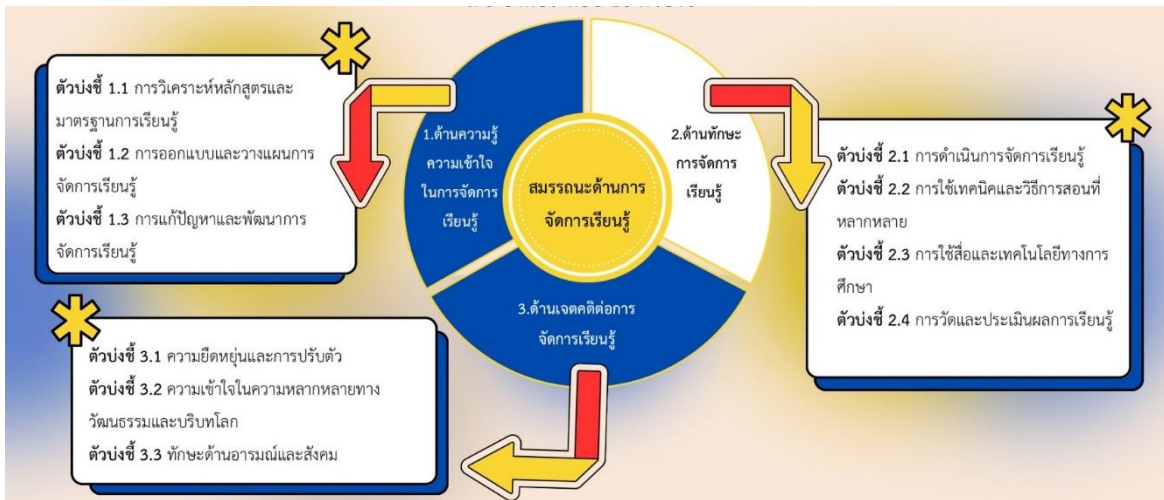
จากการดำเนินการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูดำเนินการโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจากเอกสาร ตำรา บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยต่าง ๆ ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การแก้ปัญหาในชีวิตจริง หลังจากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน และนำมาสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พบว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ควรประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ นั้นประกอบด้วยข้อมูลตามตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจากผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้
1. ด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ (Knowledge and Understanding of Instructional Management)	ตัวบ่งชี้ 1.1: การวิเคราะห์หลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 1.2: การออกแบบและวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 1.3: การแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้
2. ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ (Instructional Management Skills)	ตัวบ่งชี้ 2.1: การดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 2.2: การใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย ตัวบ่งชี้ 2.3: การใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ตัวบ่งชี้ 2.4: การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้
3. ด้านเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ (Attitude towards Instructional Management)	ตัวบ่งชี้ 3.1: ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ตัวบ่งชี้ 3.2: ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและบริบทโลก ตัวบ่งชี้ 3.3: ทักษะด้านอารมณ์และสังคม

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนั้นจะต้องอาศัยความสามารถและทักษะอย่างหลากหลายเข้ามาประกอบกันเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ได้ โดยมี 3 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ จากตารางที่ 1 โดยการส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ในแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

จากรูปภาพที่ 2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มี 3 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ อธิบายได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ (Knowledge and Understanding of Instructional Management) ความสามารถของครูในการใช้ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในการวางแผนและออกแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นักศึกษาครูจำเป็นต้องเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และบริบทของผู้เรียน เพื่อสามารถเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านี้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของห้องเรียนแต่ละแห่งครอบคลุมทักษะการวิเคราะห์และวางแผน เช่น การอ่านและตีความสาระสำคัญของหลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การบูรณาการเนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผลให้สอดคล้องกันนอกจากนี้ ยังรวมถึงการสามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ และการประยุกต์ความรู้เพื่อปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ 1.1 การวิเคราะห์หลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ (Curriculum and Standards Analysis) ความสามารถในการทำความเข้าใจเป้าหมาย ตัวชี้วัด สาระสำคัญ และความเชื่อมโยงของหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษา (Tomlinson & McTighe, 2006)

ตัวบ่งชี้ 1.2 การออกแบบและวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Instructional Design and Planning) ความสามารถในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน บริบทของชั้นเรียน และเป้าหมายการเรียนรู้ โดยมีการบูรณาการเนื้อหา วิธีการสอน สื่อการเรียนรู้ และวิธีการประเมินผลอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกัน (Wiggins & McTighe, 2005)

ตัวบ่งชี้ 1.3 การแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ (Problem-Solving and Instructional Improvement) ความสามารถในการวิเคราะห์และระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และนำผลการวิเคราะห์มาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์การสอน รวมถึงการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ (Schön, 1983)

2. องค์ประกอบด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ (Instructional Management Skills) ความสามารถในการนำแผนการเรียนรู้ไปใช้ในห้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยครูต้องมีทักษะในการถ่ายทอดเนื้อหาอย่างเข้าใจง่าย การสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ รวมถึงความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมตลอดจนการประเมินผลผู้เรียนเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบนี้แสดงออกผ่านทักษะหลัก เช่น การควบคุมชั้นเรียน การเลือกใช้เทคนิคการสอนอย่างหลากหลาย การบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้อย่างรอบด้าน ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ 2.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ (Instructional Delivery) ความสามารถในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ความสนใจ และแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Marzano, Pickering, & Pollock, 2001)

ตัวบ่งชี้ 2.2 การใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย (Diverse Teaching Strategies) ความสามารถในการเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหา ลักษณะของผู้เรียน และเป้าหมายการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง มีความหมาย และตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล (Joyce, Weil, & Calhoun, 2015)

ตัวบ่งชี้ 2.3 การใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา (Educational Media and Technology Integration) ความสามารถในการเลือกใช้ และบูรณาการสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของผู้เรียน (Roblyer & Doering, 2017)

ตัวบ่งชี้ 2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Assessment) ความสามารถในการเลือก และใช้เครื่องมือและวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียน ให้ข้อมูลป้อนกลับที่มีคุณภาพ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ (Stiggins, Arter, Chappuis, & Chappuis, 2004)

3. องค์ประกอบด้านเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ (Attitude towards Instructional Management) ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติภายในที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ โดยครูที่ดีไม่เพียงแค่สอนเก่ง แต่ต้องมีความยืดหยุ่น พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เข้าใจความหลากหลายของผู้เรียน และสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ 3.1 ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) การมีใจเปิดกว้างและความพร้อมในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน เนื้อหา และการประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และองค์ความรู้ใหม่ ๆ โดยยึดหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และแนวคิดการเติบโตทางความคิด (Growth Mindset) (Dweck, 2006)

ตัวบ่งชี้ 3.2 ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและบริบทโลก (Cultural Competence and Global Awareness) การตระหนักและเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้เรียนและบริบททางสังคมที่หลากหลาย รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในระดับโลก และสามารถทำงานร่วมกับผู้คนจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้ โดยอิงตามทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Tajfel & Turner, 1979) และแนวคิดการศึกษาเพื่อความเข้าใจและสันติภาพ (Education for Understanding and Peace)

ตัวบ่งชี้ 3.3 ทักษะด้านอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Skills) การมีทักษะในการจัดการอารมณ์ตนเอง การแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของผู้เรียนตามทฤษฎีสติปัญญาทางอารมณ์ (Goleman, 1995) และแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Learning - SEL)

จากการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ซึ่งแต่ละด้านมีตัวบ่งชี้ที่จำแนกไว้อย่างชัดเจนและกระชับ การพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้รอบด้านจะช่วยให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีความพร้อมในการเป็นครูมืออาชีพที่มีคุณภาพ สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายทางการศึกษา ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบดังกล่าวครอบคลุมสมรรถนะที่สำคัญของครูในศตวรรษที่ 21 และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ติดตาม และประเมินศักยภาพของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งทางปัญญา ปฏิบัติ และจิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน พบว่า มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ประกอบไปด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ 1.1 การวิเคราะห์หลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 1.2 การออกแบบและวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 1.3 การแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 2) องค์ประกอบด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ 2.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 2.2 การใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย ตัวบ่งชี้ 2.3 การใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ตัวบ่งชี้ 2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3) องค์ประกอบด้านเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ 3.1 ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ตัวบ่งชี้ 3.2 ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและบริบทโลก ตัวบ่งชี้ 3.3 ทักษะด้านอารมณ์และสังคม ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ (Competency) ของ David Mc Clelland (1973) ที่ระบุว่า สมรรถนะเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติหรือคุณลักษณะ (Attitude or Attribute) ร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ โดยมีบุคลิกลักษณะเฉพาะ (Trait) และแรงจูงใจ (Motive) เป็นแรงที่คอยกระตุ้นอยู่ภายใน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ของ Thompson & Tindall (2024) ที่ชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาครูควรมีทักษะในการวิเคราะห์หลักสูตรและวัตถุประสงค์ทางการเรียนรู้อย่างเป็นระบบก่อนออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองบริบทของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ ทองสุก (2565) ได้ศึกษาความเข้าใจของนักศึกษาฝึกประสบการณ์ครูพบว่าผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้จะสามารถออกแบบการสอนได้ สอดคล้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ Nantachai & Soontornwipast (2024) ที่ศึกษา

สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาครูในประเทศไทย โดยระบุว่าครูควรมีความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดเป้าหมาย และออกแบบแผนการสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งตรงกับตัวบ่งชี้ด้านความรู้ของงานวิจัยนี้ องค์ประกอบด้านทักษะการจัดการเรียนรู้จากผลการวิจัยในส่วนนี้พบว่า นักศึกษาครูควรมีความสามารถในการใช้วิธีการสอนหลากหลาย การใช้สื่อเทคโนโลยี รวมถึงการวัดผลการเรียนรู้ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Chatturat & Boonmoh (2023) ที่ระบุว่า การจัดการชั้นเรียนของนักศึกษาครูในยุคดิจิทัลต้องพึ่งพาทักษะด้านเทคโนโลยีควบคู่กับกลยุทธ์การสอนที่หลากหลาย ขณะเดียวกัน Marques et al. (2023) ในต่างประเทศยังได้เสนอว่า การใช้ Immersive Virtual Reality (IVR) ช่วยพัฒนาทักษะการจัดการห้องเรียนในสถานการณ์จำลองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่าทักษะด้านเทคนิคและการประยุกต์ใช้สื่อมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chatturat & Boonmoh (2023) พบว่าทักษะด้านการสอน การจัดการชั้นเรียน การใช้สื่อเทคโนโลยี และการประเมินผล เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์ ซึ่งสะท้อนถึงตัวบ่งชี้ด้านทักษะทั้ง 4 ด้านในงานวิจัยนี้ได้ชัดเจน องค์ประกอบด้านเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญในการส่งเสริมให้นักศึกษามีความยืดหยุ่น เข้าใจความหลากหลาย และสามารถสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ซึ่งงานวิจัยของ Gonzalez & Zhang (2022) ได้เน้นเรื่องการพัฒนาทักษะอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Skills) และระบุว่า ครูที่มีเจตคติบวก ยืดหยุ่น และเข้าใจความหลากหลาย จะสามารถสร้างห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้ดีกว่า นอกจากนี้ งานของ ประเสริฐ รัตนชัย (2564) ยังกล่าวถึงความจำเป็นที่ครูต้องมี Growth Mindset เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ยังสอดคล้องกับงานของ Gonzalez & Zhang (2022) ที่ศึกษาความสามารถด้านทักษะอารมณ์และสังคม (SEL) และความเข้าใจความหลากหลายในบริบทการเรียนรู้ระดับสากล โดยระบุว่าครูที่มีความยืดหยุ่น เข้าใจผู้เรียนหลากหลาย และสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ จะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและยั่งยืน ซึ่งเชื่อมโยงกับองค์ประกอบด้านเจตคติในงานวิจัยนี้ นอกจากนี้ งานของ Panyanuwat & Yusoporn (2021) และ Joyce & Showers (2019) ยังชี้ว่า สมรรถนะของครูในยุคปัจจุบันต้องมีความครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยการฝึกปฏิบัติในสถานศึกษาควรมีระบบการนิเทศที่สามารถพัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

โดยสรุปการศึกษาจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวคิด และผลการศึกษาก่อนหน้าจึงสามารถกล่าวได้ว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นสากล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการนิเทศและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญที่นักศึกษาจะได้แสดงศักยภาพทั้ง 3 ด้านของสมรรถนะอย่างชัดเจน การยืนยันองค์ประกอบและตัวบ่งชี้จากผู้เชี่ยวชาญยิ่งตอกย้ำว่า สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ และสามารถนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินหรือพัฒนาในเชิงระบบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ควรนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีความสอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในยุคปัจจุบัน

1.2 ผู้บริหารและอาจารย์นิเทศควรมีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้ไปใช้เป็นกรอบในการนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อให้การประเมินมีความเที่ยงตรงและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

1.3 ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้ เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสังเกตชั้นเรียน หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักศึกษาฝึกประสบการณ์

1.4 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนางานวิจัยหรือเครื่องมือวัดสมรรถนะในด้านต่าง ๆ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูต่อไป

1.5 ควรขยายผลการใช้ตัวบ่งชี้ไปยังสาขาวิชาการประถมศึกษาและสาขาอื่น ๆ ของวิทยาลัยการฝึกหัดครู เพื่อเปรียบเทียบและพัฒนาแนวทางส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสาขา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ระหว่างแต่ละสาขา

2.2 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ หรือเครือข่ายสถาบันฝึกหัดครูอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสามารถสรุปผลได้อย่างครอบคลุม

2.3 ควรมีการพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีความเที่ยงตรงและเชื่อมั่นมากขึ้น เพื่อใช้ในการประเมินผลจริงในสถานการณ์ฝึกสอน

2.4 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ เช่น ประสบการณ์การเรียนรู้ก่อนฝึกสอน การนิเทศของอาจารย์ หรือแรงจูงใจในการเป็นครู เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.5 ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทดลองพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์ที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามตัวบ่งชี้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ สุนทรวิภาต. (2563). *สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21: แนวคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุวรรณ พันธุ์ศรี. (2564). การพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(2), 45–60.
- ณัฐกานต์ ศรีสุวรรณ. (2562). การประเมินสมรรถนะของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพ. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*, 9(1), 78–93.
- ปรีชา พิณทอง. (2560). *การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู: แนวทางและการนิเทศการสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดดูเคชั่น พับลิชชิง.
- พิชาติ แก้วพวง. (2567). *สมรรถนะและการพัฒนาครูยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. (2561). *คู่มือฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2562). *มาตรฐานวิชาชีพครู (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562)*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- สุทธิวรรณ ทองอินทร์. (2565). สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูยุคดิจิทัล. *วารสารการศึกษาศาสตร์และการพัฒนา*, 17(1), 101–115.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Boonchom Srisawat. (2011). *Basic research* (9th ed.). Bangkok: Suriyasarn.

- Chatturat, T., & Boonmoh, S. (2023). *Developing classroom management skills of pre-service teachers in the digital era*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Craft, A. (2005). *Creativity in schools: Tensions and dilemmas*. London: Routledge.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. New York: Random House.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
- Gonzalez, M., & Zhang, L. (2022). Social and emotional skills for teachers: Enhancing classroom learning environments. *International Journal of Education Research*, 115, 102–118.
- Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.
- Joyce, B., & Showers, B. (2002). *Student achievement through staff development* (3rd ed.). Alexandria, VA: ASCD.
- Joyce, B., & Weil, M. (2009). *Models of teaching* (8th ed.). Pearson.
- Joyce, B. R., & Showers, B. (2002). *Student achievement through staff development*. Alexandria, VA: ASCD.
- Kaewphuang, P. (2024). *Instructional competencies in social studies: Concepts and development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Marques, R., Smith, J., & Lee, A. (2023). Immersive virtual reality in teacher training: Enhancing classroom management skills. *Journal of Educational Technology & Society*, 26(1), 45–60.
- Marzano, R. J. (2001). *Classroom instruction that works*. Alexandria, VA: ASCD.
- Marzano, R. J., Pickering, D. J., & Pollock, J. E. (2001). *Classroom instruction that works: Research-based strategies for increasing student achievement*. Alexandria, VA: ASCD.
- McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1–14.
- Ministry of Education. (2019). *Royal Gazette: Notification of the Ministry of Education on the Standard Qualifications for a Bachelor's Degree in Education and Teacher Education (Four-Year Program), B.E. 2562 (2019)*. Volume 136, Special Part 56 Ngor, March 6, 2019.
- Nantachai, P., & Soontornwipast, P. (2024). *Competency in lesson design of pre-service teachers in Thailand*. Chiang Mai: Chiang Mai University Press.
- Office of the Education Council. (2019). *Core competencies framework for students at the basic education level and early primary level (Grade 1–3)*. Bangkok: OEC.
- Panyanuwat, S., & Yusoporn, R. (2021). *Developing professional competencies of pre-service teachers: Knowledge, skills, and attitudes*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Parry, S. B. (1988). The quest for competencies. *Training & Development Journal*, 42(8), 49–54.
- Prasart Nueangchalem. (2015). *Learning science in the 21st century*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Rattanachai, P. (2019). *Development of a cooperative learning model to enhance analytical thinking skills and learning achievement of Mathayomsuksa 3 students* (Doctoral dissertation). Khon Kaen University.

- Roblyer, M. D., & Doering, A. H. (2014). *Integrating educational technology into teaching* (6th ed.). Pearson.
- Roblyer, M. D., & Doering, A. H. (2017). *Integrating educational technology into teaching* (7th ed.). Pearson Education.
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Basic Books.
- Siriwan, T. (2565). *Understanding curriculum structure and teaching efficiency of pre-service teachers*. Bangkok: Srinakharinwirot University Press.
- Stiggins, R. J., Arter, J. A., Chappuis, J., & Chappuis, S. (2004). *Classroom assessment for student learning*. Portland, OR: Assessment Training Institute.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Brooks/Cole.
- Thongsuk, S. (2016). *General teaching methods*. Nakhon Pathom: Center for Educational Research and Development.
- Tomlinson, C. A., & McTighe, J. (2006). *Integrating differentiated instruction and understanding by design: Connecting content and kids*. Alexandria, VA: ASCD.
- Thompson, J., & Tindall, K. (2024). *Curriculum analysis and instructional planning skills for pre-service teachers*. *Teaching and Teacher Education*, 123, 104–119.
- UNESCO. (2022). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. <https://unesdoc.unesco.org>
- Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by design* (Expanded 2nd ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.